

Emlékezés Iványi Bélára (1878-1964), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Béla Iványi (1878-1964), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

1. Iványi Béla (családneve Jung volt 1903-ig) 140 évvel ezelőtt, 1878. október 27-én született Nagykanizsán. 1964. január 20-án hunyt el a dunántúli, Keszthely melletti Vonyarcvashegyen (Veszprém vármegye). Iványi Béla jogtörténész, művelődéstörténész és levéltáros volt. Levéltári kutatáson alapuló munkái a magyar állam- és jogtörténet, a magyar művelődés- és várostörténet, valamint a nemesi családok genealógiai kutatása számára mind a mai napig forrásértékűek.

1920-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának választották. Székfoglalóját 1922. december 11-én „Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése” címmel tartotta. Személyes természetű okból MTA tagságáról 1937-ben lemondott.

1913–1914-ben a Magyar Történelmi Társulat titkára, 1914-ben pedig főtitkára lett. Tudományos eredményei elismeréseként 1916-ban a Szent István Akadémia rendes tagjává választották. Tagsága 1937-ben azonban megszűnt, mivel arról ugyancsak személyes természetű okból lemondott.

2. Iványi Béla jogi tanulmányait a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán folytatta. 1903-ban szerzett ezen a Karon doktori oklevelet „summa cum laude” minősítéssel. 1903-ban a Magyar Országos Levéltárban helyezkedett el. A levéltárban először díjtalan gyakornokként, később levéltári tisztként, végül fogalmazóként dolgozott. 1914-ben az 1912. évi XXXVI. tc. alapján alapított debreceni egyetemre nevezték ki a magyar alkotmány- és jogtörténet nyilvános rendkívüli tanárává. Oktatói és tudományos tevékenységét az első világháború kitörését követően kénytelen volt megszakítani. Iványi Béla tüzértisztként harcolt az orosz fronton egészen 1917-ig.

Még ebben az évben visszatért Debrecenbe és korábbi tárgyát oktatta nyilvános rendes egyetemi tanárként. 1925–1926-ban Debrecenben a Jog és Államtudományi Kar dékánja volt. 1926-ban féléves kutatási szabadságot kért és kapott az egyetemtől. Ez tette lehetővé számára azt, hogy 1927-ben rövid ideig Olaszországban folytasson levéltári kutatásokat, mint a Római Magyar Történelmi Intézet tagja. 1927-tel kezdődően 1938-ig a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen a magyar alkotmány- és jogtörténet nyilvános rendes tanáraként működött. Az 1934/1935. évi tanévben a Jog- és Államtudományi Kar dékánja volt.

3. Iványi Béla a tudományos munka területén egy alkalommal sajátos, egyenesen szokatlan módon járt el. Országos visszhangot váltott ki az, hogy 1929-ben párbajra hívta ki a fiatal történészt, Mályusz Elemért (1898-1989). Ennek oka az volt, hogy a fiatal kora ellenére már komoly hírnévnek örvendő középkortörténész bírálta Iványi Béla gönci várostörténelmi forráskiadványát. Megjegyzendő, hogy a párbaj során senki nem sérült meg. Erről az esetről írt tanulmányt Soós István „Egy „lovagias ügy” Iványi és Mályusz párbajáról” címmel.

1937 őszén egy meggondolatlan cselekedete miatt előbb szabadságolták a szegedi egyetemről, majd a következő évben, 1938-ban nyugdíjazására is került sor. Mint erre már fentebb utaltunk, tudományos társasági (akadémiai) tagságairól lemondott és Szegedről Körmentre

költözött. A körmendi (birodalmi) herceg (Reichsfürst) Batthyány-Strattmann levéltárosaként tevékenykedett 1944-ig. Nincs tudomásunk arról, hogy folytatta volna tudományos tevékenységét. A második világháború után nem adott közre tudományos munkákat, cikkei sem jelentek meg.

4. Iványi Béla levéltári kutatásain keresztül elsősorban magyar jogtörténettel és művelődéstörténettel foglalkozott. Behatóan vizsgálta a Mossóczy Zakariás (1542-1587) váci (1578 és 1582 között) majd nyitrai püspök és Telegdy Miklós (1535-1586) pécsi püspök és esztergomi érseki helynök által összeállított törvénygyűjteményt, a Corpus Juris Hungarici-t mely 1584-ben jelent meg Nagyszombaton Telegdy Miklós esztergomi érseki helynök nyomdájában a magyarországi törvények első nyomtatott kiadása.

A Corpus Juris Hungarici teljes címe: Decreta, constitutiones et articuli regum incltyi regni Hungariae, mely a magyar királyok törvényeit, rendeleteit és az országgyűlések (Diaetae) határozatait tartalmazta 1035-től 1583-ig, vagyis I. (Szent) István királytól az 1583. évi pozsonyi országgyűlésig gyűjtve össze a magyar törvényeket. Iványi Béla kiemeli, hogy az összeállítás, kompiláció döntően Mossóczy Zakariás munkája. Mossóczy Zakariás, mint erre maga is utal, egy-egy dekrétumhoz tíz kéziratot is elolvasott. Sajnos ma már ezek a kéziratok vagy oklevelek nem találhatók meg. A törvényeknek készült, illetve készülöben van modern kritikai kiadásuk. Hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy ezeknek a kritikai kiadásoknak az összeállítói az eredeti törvények forrásait kutatják és nem Mossóczy Zakariás és Telegdy Miklós törvénygyűjteményének forrásait (fontes) keresik.

Telegdy Miklós az indexet állította össze és a nyomdai kivitelezést irányította. Iványi Béla kiemeli, hogy Mossóczy Zakariás és Telegdy Miklós aktív résztvevői voltak a Magyar Királyság igazságszolgáltatásának. Itt utalunk arra, hogy a Corpus Juris Hungarici újabb kiadása három kötetben 1628-ban jelent meg Bécsben. A Corpus Juris Hungarici-ben az egyes dekrétumokat az azokat kiadó uralkodó (király illetve kivételesen kormányzó) rövid életrajza vezeti be.

5. Iványi Béla vizsgálta továbbá a kegyúri jogok történetét. Feldolgozta és publikálta több családi és városi levéltár, így például Bártfa, Gönc és Eger városok anyagát. Említést érdemel, hogy forráskiadványai a magyar várostörténeti kutatások számára máig forrásértékűek. Emellett behatóan tanulmányozta a magyar nyomdászat és könyvkultúra, valamint a nemesi családok könyvgyűjteményeinek történetét. A körmendi Batthyány-Strattmann szolgálatában a Batthyányi és a Festetics családok történetével foglalkozott, elindította és 1942–1943-ban szerkesztette a Körmendi Füzetek című forráskiadvány-sorozatot.

Iványi Béla főbb munkái

Bártfa szabad kir. város levéltára I.: 1319-1526. Budapest, 1910.; A márkusfalvi Máriásy család levéltára 1243–1803. Lőcse, 1917.; Pro Hungaria Superiore – Felsőmagyarországról. Debrecen, 1919.; Göncz szabadalmas mezőváros története. In: A debreceni Tisza István Tudományos Társaság kiadványai II. kötet 2-3. füzet, Karcag, 1926.; Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris keletkezése. Budapest, 1926.; A Kir. Magyar Egyetemi Nyomda története 1577–1927. Budapest, 1927 (Gárdonyi Alberttel); A Tomaj nemzetségbeli losonczy Bánffy család története 1458–1526. Budapest, 1928.; A Szent Domonkos-rend római központi levéltára: Részletek a magyar dominikánus provincia múltjából. Levéltári Közlemények 7 (1929) 1-30. old.; Felső Magyarországról. Szeged, 1930.; A római szent birodalmi Széki gróf Teleki család gyömrői levéltára 1245–1526. I–II. kötet, Szeged, 1931–1932.; A városi

polgárjog keletkezése és fejlődése, figyelemmel Buda és Pest városokra. Budapest, 1936.; Geschichte des Dominikanerordens in Siebenbürgen und der Moldau, Siebenbürgische Vierteljahresschrift 62 (1939) 27-59. old. és 241-256. old.; 63 (1940) 25-40. old.; Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde 50 (1941/1944) 543-573. old.; Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon 1331–1600. Budapest, 1937.; A losonczy Bánffy család története, Budapest, 1941.; Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban. Epistolae et documenta historiam provinciae dominicanae Hungariae illustrantia et in archivo gentis principum de Batthyány reperibilia. Körmend, 1942 (Körmendi Füzetek 1); A körmendi levéltár memorabiliái. Acta Memorabilia in tabulario gentis principum de Batthyány reperibilia. Körmend, 1942 (Körmendi Füzetek 2); A két Zrínyi Miklós körmendi levelei. Budapest, 1943 (Új Magyar Levelestár); Pázmány Péter kiadatlan levelei. Epistolae ineditae cardinalis Petri de Pázmány. Körmend, 1943 (Körmendi Füzetek 3); Képek Körmend múltjából. Körmend, 1943 (Körmendi Füzetek 4); Címeres levelek a keszthelyi és körmendi hercegi levéltárakban. Magyar Családtörténeti Szemle 8-9 (1942–1943) és klny. (Körmendi Füzetek, sorozaton kívüli A. füzet); Gróf Batthyány Ádám, a levéltárrendező. Levéltári Közlemények 20-23 (1942–1945) 290-309. old.; A magyar könyvkultúra múltjából: Iványi Béla (1878–1964) cikkei és anyaggyűjtése. (szerk. Herner János és Monok István), Szeged, 1983 (Adattár 11) és A középkori Vasvár. (szerk. Vízvári Zsolt és Zágórhidi Czigány Balázs) Vasvár, 1992.

Felhasznált irodalom

Degré Alajos: Dr. Iványi Béla. Vasi Szemle 18 (1964) 295-296. old.; Vörös Károly: Iványi Béla. Levéltári Közlemények 35 (1964) 141-142. old.; Vizi László: Iványi Béla munkásságáról. Vasi Honismereti és helytörténeti közlemények, 2000. 4. szám 73. old.; Szőnyi Tamás: Iványi Béla domonkos rendtörténeti kutatásai. Tanítvány 2001.; Soós István: Egy „lovagias” ügy. (Iványi és Mályusz párbajáról.) História 2006.; Szabó Béla: Iványi Béla In: “Ernyedetlen szorgalommal ...”: A Debreceni Tudományegyetem jogász professzorai (1914-1949) (Historia Facultatis Iuridicae IV.), Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Debrecen, 2014. 205-231. old; Mikó Gábor: Középkori törvényeink és a Corpus Juris Hungarici. Budapest, 2014. és Mikó Gábor: A magyar törvények első nyomtatott kiadása és Mossóczy Zakariás. Acta Historica (Szeged) 138 (2015) 145-162. old.

Hamza Gábor egyetemi tanár (Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

email: gabor.hamza@ajk.elte.hu